

## Examining the Cognitive Structures of Primary School and Social Studies Teachers for the Concept of "Teacher" by Using the Word Association Test

Murat Bayram Yılar<sup>1</sup> Orhan Ünal<sup>2</sup>

### To cite this article:

Yılar, M. B. & Ünal, O. (2022). Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Öğretmen” Kavramına Yönelik Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi Yoluyla İncelenmesi. *e- Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9, 836-861. doi: 10.30900/kafkasegt.1079485

Research article

Received: 26.02.2022


Accepted: 03.11.2022

### Abstract

The aim of this study is to reveal the cognitive structures of primary school teachers and social studies teachers regarding the concept of "teacher" through word association test (WAT). The study group of the study, in which the holistic multiple-case design was preferred, consisted of a total of 216 primary school teachers and social studies teachers working in various public schools in Samsun. The study group was determined according to the convenient sampling method. The data were collected using the WAT prepared by the researchers. In the analysis of the data, descriptive and content analysis techniques were used together. Primary school teachers and social studies teachers participating in the research associated the concept of "teacher" with 343 different words and repeated these words 1888 times in total. In the research, the words most associated with the concept of teacher by the general participants; love (f=81), school (f=75) and mother (f=71). As a result of the analysis of the associated words, ten different themes emerged. These themes are education (33.8%), character and personality traits (21.5%), national and spiritual values (17.1%), family (7.8%), difficulties and negativities (7%), nature and environment (6.2%), occupations (2.5%), other (1.9%), entertainment (1.2%) and skills (1%). As a result of the research, it was determined that the perceptions of primary school teachers and social studies teachers towards the concept of "teacher" have both similar and some different characteristics. The finding that primary school teachers have more emotional and sincere perceptions towards the concept of "teacher" than social studies teachers is one of the most striking results of the study. It was determined that social studies teachers associated the concept of "teacher" with words containing more negativity than primary school teachers.

**Keywords:** Word association test, teacher, primary school teacher, social studies teacher.

<sup>1</sup>  Corresponding Author, Assoc. Prof. Dr., [bayram.yilar@omu.edu.tr](mailto:bayram.yilar@omu.edu.tr), Ondokuz Mayıs University, Education Faculty, Samsun, Turkey

<sup>2</sup>  Research Assistant, [orhanunal07@hotmail.com](mailto:orhanunal07@hotmail.com), Ondokuz Mayıs University, Education Faculty, Samsun, Turkey

## Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Öğretmen” Kavramına Yönelik Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi Yoluyla İncelenmesi

Murat Bayram Yılar<sup>1</sup>

Orhan Ünal<sup>2</sup>

### Atıf:

Yılar, M. B. & Ünal, O. (2022). Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin “Öğretmen” Kavramına Yönelik Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi Yoluyla İncelenmesi. *e- Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9, 836-861. doi: 10.30900/kafkasegt.1079485

**Araştırma Makalesi**


**Geliş Tarihi:** 26.02.2022


**Kabul Tarihi:** 03.11.2022

### Öz

Bu çalışmanın amacı sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin “öğretmen” kavramına yönelik bilişsel yapılarını kelime ilişkilendirme testi (KİT) aracılığıyla ortaya koymaktır. Bütüncül çoklu durum deseninin tercih edildiği araştırmanın çalışma grubunu, Samsun ilindeki çeşitli devlet okullarında görev yapan toplam 216 sınıf ve sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Çalışma grubu, uygun örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir. Veriler, araştırmacılar tarafından hazırlanan KİT kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde betimsel ve içerik analiz teknikleri birlikte kullanılmıştır. Araştırmaya katılan sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenleri, “öğretmen” kavramı ile 343 farklı kelimeyi ilişkilendirmişler ve bu kelimeleri toplamda 1888 kez tekrar etmişlerdir. Araştırmada, katılımcıların geneli tarafından öğretmen kavramı ile en çok ilişkilendirilen kelimeler; *sevgi* (f=81), *okul* (f=75) ve *anne* (f=71) kelimeleri olmuştur. İlişkilendirilen kelimelerin analizi sonucunda on farklı tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar; *eğitim-öğretim* (%33,8), *karakter ve kişilik özellikleri* (%21,5), *milli ve manevi değerler* (%17,1), *aile* (%7,8), *zorluklar ve olumsuzluklar* (%7), *doğa ve çevre* (%6,2), *meslekler* (%2,5), *diğer* (%1,9), *eğlence* (%1,2) ve *beceri* (%1) şeklinde belirlenmiştir. Araştırma sonucunda sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin “öğretmen” kavramına yönelik algılarının hem benzer hem de farklı özellikler taşıdığı belirlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretmenlerine göre “öğretmen” kavramına karşı daha duygusal ve samimi bir algıya sahip oldukları bulgusu, araştırmanın en dikkat çekici sonuçlarından biridir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ise “öğretmen” kavramını sınıf öğretmenlerine göre daha fazla olumsuzluk içeren kelimelerle ilişkilendirdikleri belirlenmiştir.

**Anahtar Sözcükler:** Kelime ilişkilendirme testi, öğretmen, sınıf öğretmeni, sosyal bilgiler öğretmeni.

<sup>1</sup>  Sorumlu Yazar, Doç. Dr., [bayram.yilar@omu.edu.tr](mailto:bayram.yilar@omu.edu.tr), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Samsun, Türkiye

<sup>2</sup>  Araştırma Görevlisi, [orhanunal07@hotmail.com](mailto:orhanunal07@hotmail.com), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Samsun, Türkiye

## Giriş

Sosyal ve ekonomik gelişmenin temel dinamiği eğitim sistemidir. Günümüzün ileri toplumları gelişmişliklerini eğitim sistemlerinin yetiştirdiği nitelikli insan gücüne borçludurlar. Elbette beşerî sermaye olarak da adlandırılan bu insan gücünün potansiyelini ortaya çıkarmak için tüm ülkeler çaba sarf etmektedir. Ancak bu çok kolay bir iş değildir. Çünkü öğrenci, öğretmen, yönetici, öğretim programı, teknolojik donanım ve fiziki alt yapı gibi sistemin başarısını doğrudan etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Söz konusu faktörler içerisinde eğitim sisteminin başarısını en çok etkileyen belki de öğretmen faktörüdür. Çünkü diğer tüm unsurları eğitim sisteminin hedefleri doğrultusunda organize eden ve kullanan öğretmendir. Bu yüzden gelecek nesiller üzerinde önemli etkileri olan öğretmenler, toplumun mimarları olarak da adlandırılmaktadırlar.

Öğretmenlerin eğitim hizmetlerinin kalitesini belirleme gücü ve sistemin başarısından sorumlu olma misyonları (Mahiroğlu, 2012) öğretmenlik mesleğinin kritik bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Birçok kültürde “kutsal” kabul edilen (Singh ve Singh, 2016) ve genel olarak dünyanın en köklü ve saygın mesleklerinden biri olan öğretmenlik, bilgi kaynaklarının artmasına rağmen önemini korumaya devam etmektedir (Atabek-Yiğit ve Balkan-Kıyıcı, 2019). 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 43. maddesinde öğretmenlik mesleği, "devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği" olarak tanımlanmaktadır. Bu mesleğin bir uzmanlık alanı olarak tanımlanması öğretmenlerin bazı temel nitelik ve yeterliliklere sahip olmalarını zorunlu kılmaktadır. Miller ve Ross'a (1975) göre öğretmenler, öğretme sanatına ilişkin istenilen niteliklere sahip değilse, hiçbir eğitim programı tam olarak başarıya ulaşamaz. Söz konusu temel yeterlilikler genel hatlarıyla özel alan bilgisi, mesleki/pedagojik bilgi ve genel kültür bilgisi şeklinde ifade edilmektedir. Alan bilgisi, öğretmenin kendi alanındaki bilgi birikimini ifade eder. Mesleki yeterlik ise öğretmenlik mesleğine ilişkin formasyon bilgisidir. Mesleki yeterlik, öğretmenin sahip olduğu alan bilgisini öğrencilerine sunmasının ön koşuludur. Genel kültür ise öğretmenin estetik değerlerini, güncel olayları takip etmesini ve yaşamsal farkındalığını da kapsayan geniş bir bilgi birikimidir (Baltacı ve Coşkun, 2018). Öğretmenlerin, çocukların öğrenmelerini kolaylaştırabilmesi, gelişimlerini destekleyebilmesi, onların kişiliklerini bulmalarına rehberlik edebilmesi ve etkili öğrenme ortamları oluşturabilmesi söz konusu yeterliliklere sahip olup olmamalarına bağlıdır (Bahar-Güner, Tunca, Alkın-Şahin ve Oğuz, 2015).

Doğası gereği öğretmenliği söz konusu mesleki yeterliliklerle sınırlandırmak mümkün değildir. Bunların yanı sıra öğretmenlerin başarısını, öğretim çabalarının düzeyini ve amaca dönüklüğünü etkileyen pek çok değişken bulunmaktadır (Demirtaş, Cömert ve Özer, 2011). Özellikle öğretmenlerin duyuşsal özellikleri mesleki yaşantılarının olumlu ya da olumsuz bir nitelik kazanması bakımından önem taşımaktadır (Koç, 2014). Her şeyden önce diğer mesleklerde olduğu gibi öğretmenlikte de başarılı olmak için işini ve mesleğini severek yapmak oldukça önemlidir. Öğretmenlik çalışkanlık, sabır, özveri ve fedakârlık gerektirir (Atabek-Yiğit ve Balkan-Kıyıcı, 2019). İşini severek yapan bireylerin daha başarılı ve verimli çalıştıkları bir gerçektir. Tüm bunlar için öğretmenlerin meslekleriyle duygusal yönden bütünleşmeleri, olumlu algı ve tutuma sahip olmaları önemli bir konudur. Elbette öğretmenlerin “öğretmen” ve “öğretmenlik mesleği” algı ve tutumlarını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen birçok içsel ve dışsal faktör bulunmaktadır. Örneğin insan ilişkileri açısından uyumlu olmak, iletişim becerilerine sahip olmak, sorumluluk sahibi ve yardımsever olmak, mesleği yapabilecek özgüvene sahip olmak, öğretmenlik mesleğine ilgi duymak, mesleki yatkınlığı olmak, çocuk ve insan sevgisiyle dolu olmak gibi özellikler öğretmenlerin öğretmenliğe karşı algı ve tutumunu etkileyebilecek içsel faktörler arasında sayılabilir. Öğretmenlerin toplumsal statüsü, saygınlığı, çalışılan ortamın huzuru, çalışılan okuldaki idarecilerin tutumları, öğrencilerin akademik durumları ve disiplin sorunları, velilerin öğretmenlere karşı tutum ve davranışları, okulun ve çevrenin imkânları, çalışma koşulları, öğretmenliğin ekonomik koşulları, maddî gelir durumu, iş güvencesi gibi özellikle ekonomik ve sosyal temelli faktörler ise öğretmenlerin öğretmenliğe karşı algı ve tutumlarını etkileyen dışsal faktörlere örnek olarak sunulabilir (Çermik, Doğan ve Şahin, 2010; Özbek, 2007; Pehlivan, 2010). Konuyla ilgili olarak Stinebrickner (1998) çalışmasında düşük maaşın genellikle öğretmen yıpranmasının önemli bir yordayıcısı olduğunu ifade etmiştir. Liu ve Meyer (2005) ise öğretmenlerin, çalışılan okuldaki öğrenci disiplin sorunlarının ciddiyeti ve yoğunluğu ile okulun iyi tesislere sahip olma durumunu işyeri koşullarının yüksek öğretmen morali ve kariyer

bağlılığı ile ilişkilendirmiştir. Sonuç itibariyle öğretmenlik mesleği, yüksek düzeyde duyuşsal özellik gerektirmektedir (Pehlivan, 2010). Onların öğretmen ve öğretmenlik mesleği algılarının olumlu olması performanslarını ve başarılarını da olumlu yönde etkilemektedir. Aksi durumda ise çoğunlukla öğretmenlerin meslekî tükenmişlikleri artmakta (Kapıkıran, 2003) ve iş doyumunu düzeyleri düşmektedir (Koyun, Kangalgil ve Demirhan, 2007).

Bu yüzden yeni yetişen nesillerin eğitilmesinde ve toplum inşasında önemli bir konumda olan öğretmenlerin “öğretmen” ve “öğretmenlik mesleği” algılarının incelenmesinin ne denli önemli bir konu olduğu ortadadır. Çünkü öğretmenlerin mesleki olarak kimlik algıları onların motivasyonu, öz yeterlilikleri ve mesleki sorumlulukları üzerinde belirleyici olabilmektedir (Beauchamp ve Thomas, 2009; Demirkaya ve Ünal, 2017; Köç ve Ünal, 2018). Buradan hareketle bu çalışma; sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin kelime ilişkilendirme testi (KİT) aracılığıyla “öğretmen” kavramına yönelik bilişsel algılarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Literatür incelendiğinde farklı branşlarda görev yapan öğretmenlerin ve farklı kademelerde öğrenim gören öğrencilerin “öğretmen” algısı ya da “öğretmenlik mesleği” algısının incelendiği çalışmalara rastlanmaktadır (Aslan, 2013; Atabek-Yiğit ve Balkan-Kıyıcı, 2019; Ateş, 2016; Aydın ve Pehlivan, 2010; Cerit, 2008; Çulha-Özbaş, 2012; Ertürk, 2017; Kagoda ve Ezati, 2014; Koç, 2014; Nikitina ve Furuoka, 2008; Pektaş ve Kıldan, 2009; Saban, Koçbeker ve Saban, 2006; Turhan ve Yaraş, 2013; Yalçın-Wells, 2015; Yıldırım, Ünal ve Çelik, 2011; Yılmaz, Göçen ve Yılmaz, 2013). Ancak bu çalışmalarda öğretmen algısının çok büyük oranda metaforlar yoluyla incelendiği ve yine büyük ölçüde öğretmen adaylarıyla yürütüldüğü dikkat çekmektedir. Özellikle ilköğretim kademesinde sınıf öğretmenlerinin; ortaokul kademesinde ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin “öğretmen” algısını araştıran çalışmalar oldukça sınırlıdır (Aslan, 2013). Literatürde KİT aracılığıyla öğretmenlerin “öğretmen” algılarını ele alan başka bir çalışmaya ise rastlanmamıştır. Bu yönüyle araştırmanın özgün olduğu düşünülebilir. Öğretmenlik mesleğini bizzat icra eden öğretmenlerin “öğretmen” algısını ortaya koymak ve bu algıyı oluşturan faktörler hakkında ipucu sahibi olmak ise söz konusu mesleğin saygınlığını artırmak ve insanların algılarını daha pozitif yönde etkilemek için yapılacak girişimlere katkı sağlayabilir.

## Yöntem

### Araştırma Modeli

Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin “öğretmen” kavramına yönelik bilişsel yapılarını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması desenlerinden ise bütüncül çoklu durum deseni (Tip III) tercih edilmiştir. Nitel araştırmalar *gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma* şeklinde tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Nitel araştırmalar, incelenen konunun derinlemesine incelenmesine imkân sunan, araştırma sorularına ayrıntılı cevaplar getirmeyi mümkün kılan araştırmalar şeklinde de değerlendirilmektedir (Strauss ve Corbin, 1997).

Durum çalışması, bir olguyu içinde bulunduğu doğal ortam içinde; çok yönlü, detaylı ve sistemli şekilde ele alarak inceleyen nitel bir araştırma desendir (Patton, 1990; Yin, 2003). Bu desende, verilerin mümkün olduğunca ayrıntılı şekilde ve katılımcıların doğrudan ifadeleriyle desteklenerek sunulması önem arz etmektedir (Patton, 1990). Bütüncül çoklu durum deseninde ise incelenen her bir durum kendi içinde bütüncül olarak ele alınır ve sonrasında bu durumlar birbirleriyle karşılaştırılarak değerlendirilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Çalışmada sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin, “öğretmen” kavramına ilişkin bilişsel yapıları önce kendi içinde incelenmiş, sonrasında ise karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Dolayısıyla çalışmada bütüncül çoklu durum deseninin tercih edilmesi uygun görülmüştür.

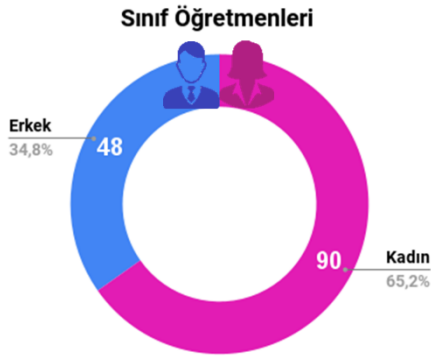
### Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, Samsun ilindeki çeşitli devlet okullarında görev yapan toplamda 216 öğretmenden oluşmaktadır. Çalışma grubunda yer alan ve uygun örnekleme yöntemine göre seçilen öğretmenlerin branşlarına göre dağılımına ilişkin veriler Tablo 1’de yer almaktadır.

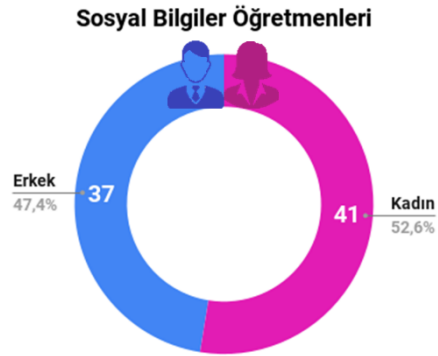
Tablo 1.  
Çalışma Grubunda Yer Alan Öğretmenlerin Branşlarına Göre Dağılımı

Branşlar	f	%
Sınıf Öğretmenleri	138	63,9%
Sosyal Bilgiler Öğretmenleri	78	36,1%
<b>Toplam</b>	<b>216</b>	<b>100,0%</b>

Tablo 1. incelendiğinde çalışma grubunun %63,9'u ( $f= 138$ ) sınıf öğretmenlerinden, %36,1'i ( $f= 78$ ) ise sosyal bilgiler öğretmenlerinden oluşmaktadır. Çalışma grubunu oluşturan sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre dağılımı ise Şekil 1 ve Şekil 2'de sunulmuştur.



Şekil 1. Sınıf öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre dağılımı



Şekil 2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre dağılımı

Şekil 1'e göre sınıf öğretmenlerinin %65,2'si ( $f= 90$ ) kadın, %34,8'i ( $f= 48$ ) ise erkek öğretmenlerden oluşmaktadır. Şekil 2'ye göre çalışma grubunda yer alan sosyal bilgiler öğretmenlerinin %52,6'sı ( $f= 41$ ) kadın, %47,4'ü ( $f= 37$ ) ise erkek öğretmenlerden oluşmaktadır. Çalışma grubu genel olarak ele alındığında; grubun %60,6'sı ( $f= 131$ ) kadın, %39,4'ü ( $f= 85$ ) erkek öğretmenlerden oluşmaktadır.

### Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan kelime ilişkilendirme testi (KİT) kullanılmıştır. KİT, kişilerin bir kavrama yönelik bilişsel yapısını ve bu yapının kavramları arasındaki bağlarını, yani bilgi ağını gözler önüne serebilen, uzun dönemli hafızadaki kavramlar arası ilişkilerin yeterli olup olmadığını veya anlamlı olup olmadığını tespit edebilmemize yarayan alternatif ölçme değerlendirme tekniklerinden biridir (Balbağ, 2018). Bu çalışmada sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin "öğretmen" kavramına yönelik bilişsel yapıları incelendiğinden KİT kullanılmıştır.

KİT formu geliştirildikten sonra uygulama öncesinde Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nin ilgili birimine başvuru yapılarak 26.11.2021 tarihli Etik Kurul Onayı alınmıştır. Daha sonra öğretmenlere dağıtılan KİT formunda "öğretmen" kavramı alt alta 10 defa yazılmış ve her öğretmen ifadesinin yanında öğretmenlerin doldurması için boşluk bırakılmıştır. İfadelerin alt alta yazılmasının temel nedeni zincirleme cevap riskini ortadan kaldırmaktır. Aksi durumda katılımcılar, belirlenen kavram ile ilişkilendirdikleri kelimeleri yazmak yerine en son yazdıkları kelime ile ilişkilendirdikleri kelimeleri cevap olarak yazabilmektedir (Keskin ve Örgün, 2015). Ayrıca anlaşılır olması açısından ilgili forma örnek bir ilişkilendirme testi de eklenmiştir. Formun doldurulmadan önceki hali Şekil 3'te verilmiştir.

Kıymetli Öğretmenler, akademik bir çalışma kapsamında sizlerin görüşlerine ihtiyaç duymaktayız. Aşağıda, “Öğretmen” kavramının alt alta 10 defa yazıldığını göreceksiniz. Lütfen cinsiyet ve branş bilgilerinizi doldurduktan sonra bir dakika içinde öğretmen kavramının size çağrıştırdığı kelimeleri karşılarda yer alan boşluklara yazınız. Yardımcı olması açısından “Ankara” kelimesi ile ilişkilendirilen kelimelerin yer aldığı bir örnek de sunulmuştur. Araştırmada elde edilen bulgular bilimsel amaçlar haricinde başka bir amaç için kullanılmayacaktır.

İlginiz ve yardımlarınız için teekkür ederiz.

**Cinsiyetiniz:** Kadın ( ) Erkek ( )

**Branşınız:**

Ankara:	<i>Başkent</i>	Öğretmen:	
Ankara:	<i>Atatürk</i>	Öğretmen:	
Ankara:	<i>Anıtkabir</i>	Öğretmen:	
Ankara:	<i>Kedi</i>	Öğretmen:	
Ankara:	<i>Keçi</i>	Öğretmen:	
Ankara:	<i>Meclis</i>	Öğretmen:	
Ankara:	<i>Ulus</i>	Öğretmen:	
Ankara:	<i>Resmîyet</i>	Öğretmen:	
Ankara:	<i>Soğuk</i>	Öğretmen:	
Ankara:	<i>İl</i>	Öğretmen:	

Şekil 3. Öğretmenlere Sunulan Kelime İlişkilendirme Testi Formu

Araştırmacı tarafından formun nasıl doldurulması gerektiğine ilişkin bilgilendirme yapıldıktan sonra formlar öğretmenlere dağıtılmış ve öğretmenlerden bir dakika içerisinde öğretmen kelimesi ile ilgili akıllarına gelen kelimeleri forma yazmaları istenmiştir. Bu süre katılımcı özelliklerine ve ele alınan kavrama göre literatürdeki araştırmalarda değişiklik gösterebilmektedir (Güneş ve Gözüm, 2013). Bir dakikalık sürenin sonunda ise formlar toplanmıştır.

### Verilerin Analizi








Verilerin analiz edilmesinde betimsel analiz ve içerik analizinin birlikte kullanılması tercih edilmiştir. Betimsel analiz, verilerin katılımcılardan toplanmasının ardından düzenlenerek ve yorumlanarak okuyuculara sunulması esasına dayanır. Katılımcılardan toplanan verilerin olabildiğince doğrudan aktarılmasına gayret gösterilir ve veriler üzerinde mümkün olduğunca az değişiklik yapılır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). İçerik analizi, verilerin yansız ve sistematik biçimde incelenmesi ve belli temalara göre düzenlenmesine imkân sağlayan bir analiz yöntemidir (Bogdan ve Biklen, 2007; Leblebici ve Kılıç, 2004; Tavşancıl ve Aslan, 2001). İçerik analizinde temel amaç, birbirine benzeyen verileri açıklayabilecek ortak temalar ve kategoriler belirlemek, verileri belirlenen temalar ve kategoriler altında toplayarak okuyucunun anlayabileceği şekilde yorumlamak ve sunmaktır (Bogdan ve Biklen, 2007; Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu nedenle çalışmanın frekans tablolarının oluşturulması aşamasında betimsel analiz; kategorilerin oluşturulması ve kelimelerin kategorilere göre tasnifinde ise içerik analizi kullanılmıştır.

Verilerin betimsel analiz aşamasında öncelikle öğretmenlerin, “öğretmen” kavramı ile ilişkilendirdikleri kelimeler tek tek bilgisayar ortamına aktarılmış ve kelimelerin tekrar sıklığı branşlara göre belirlenmiştir. İlişkilendirilen kelimeler ve tekrar sıklıkları belirlendikten sonra, her iki branş için ayrı ayrı olmak üzere frekans tabloları (en çok tekrar eden kelimedenden en az tekrar eden kelimeye doğru) oluşturulmuştur. İlişkilendirilen kelime sayısının çok fazla olmasından dolayı 4 ve altında tekrar eden kelimelere okunabilirlik açısından şekillerde yer verilmemiştir. Bunun yerine ilişkilendirilen kelimelerin tamamının ve tekrar sayılarının ek olarak sunulması uygun görülmüştür.

Öğretmenlerin, öğretmen kavramına yönelik bilişsel yapılarının görselleştirilmesinde Bahar, Johnstone ve Sutcliffe (1999) tarafından uygulanan kesme noktası tekniği esas alınmıştır. Kesme noktası tekniğinde ilgili kavram ile en çok ilişkilendirilen kelimenin tekrar sıklığının 3-5 sayı altı en yüksek kesme noktası olarak belirlenmektedir. Sonraki aşamada kesme noktası belirli aralıklarla aşağı doğru çekilerek diğer kesme noktaları oluşturulmaktadır. Bir kesme noktası aralığında yer alan kelimeler, katılımcılar tarafından ait oldukları kesme noktası aralığında tekrar edilmiş demektir. Örneğin “anne” kelimesi 48-57 kesme noktası aralığında yer almaktadır. Dolayısıyla buradan, katılımcıların anne kelimesini en fazla 57 en az 48 defa tekrar ettiği anlaşılmalıdır. Çalışmanın kesme noktaları, en çok tekrarlanan “sevgi” (63) kelimesinin 5 rakam altı olan 58 kesme noktası olarak alındıktan sonra, KN 58 ve üstü, KN 48-57, KN 38-47, KN 28-37, KN 18-27, KN 8-17 ve KN 5-7 olarak belirlenmiştir. Toplamda yedi kesme noktası oluşturulmuştur. Kesme noktalarının belirlenmesinden sonra ilgili aralıklarda yer alan anahtar kavramlara ilişkin kelimeler ve bunların

arasındaki ilişki şekillerle gösterilmiştir. Belirlenen her kesme noktası bir renk ile eşleştirilmiş ve kesme noktalarında yer alan ilgili kelimeler de bu renklerle aktarılmıştır. Kesme noktası aralıkları ve eşleştirildikleri renkler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2.  
Kesme Noktası Aralıklarının Eşleştirildiği Renkler

Kesme Noktası Aralığı	Eşleştirilen Renk	Kesme Noktası Aralığı	Eşleştirilen Renk
<i>KN</i> ≥58		<i>KN</i> 18-27	
<i>KN</i> 48-57		<i>KN</i> 8-17	
<i>KN</i> 38-47		<i>KN</i> 5-7	
<i>KN</i> 28-37			

Verilerin içerik analizi aşamasında frekans tabloları oluşturulan kelimeler araştırmacılar tarafından yeniden incelenmiş ve kelimeleri temsil edebilecek ortak temalar belirlenmeye çalışılmıştır. Oluşturulan taslak temalar ve kelimeler tekrar incelenmiş ve toplamda 10 farklı temanın oluşturulmasına karar verilmiştir. Temaların belirlenmesinden sonra kelimelerin temalara göre dağılımı yapılmıştır. Bu aşamada araştırmacılar kelimeleri tek tek ele almış ve kelimelerin temalara göre dağılımında görüş birliği sağlamışlardır. Görüş birliğinin sağlanamadığı kelimeler hakkında araştırma ekibinde yer almayan bir uzmandan görüş alınmış ve çoğunluğun seçimine göre karar alınmıştır. Son olarak temaların frekans ve yüzdeleri kelime sayısı, kelimelerin tekrar sayısı ve branşlara göre belirlenerek yorumlanmıştır.

### Geçerlik, Güvenirlik ve Etik Konular

Öncelikle uygulamalar öncesinde ilgili birimlere başvurularak Etik Kurul Onayı alınmıştır. Bunun dışında bilindiği gibi nitel araştırmalarda geçerlilik, araştırmacıların inceledikleri olguyu var olduğu şekliyle ve olabildiğince yansız bir şekilde analiz edip okuyuculara aktarmaları ile sağlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada katılımcılardan elde edilen veriler kelimelerden oluştuğu için araştırmacılar elde edilen kelimeler üzerinde herhangi bir değişiklik yapmamışlardır. Kelimeler üzerinde yapılan işlemler; tekrar sıklıklarına göre sıralama ve temalara göre tasniften ibarettir. Dış geçerliliğin sağlanması noktasında araştırma süreci detaylı olarak aktarılmıştır. Bu anlamda veri toplama aracının tanıtımı, verilerin toplanması süreci ve veri analizi basamakları ayrıntılı ve açık şekilde betimlenmiştir. Güvenirliğin sağlanabilmesi amacıyla katılımcı görüşleri (bu çalışmada elde edilen kelimeler) doğrudan sunulmuş ve kelimeler üzerinde değişiklik yapılmamıştır. Ayrıca kelimelerin temalara göre dağılımında araştırmacılar arasında görüş birliği sağlanmaya çalışılmıştır. Bu noktada Miles ve Huberman’ın (1994) (Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) formülü kullanılmıştır. Kodlayıcılar arasındaki ortalama güvenirlik %92 olarak hesaplanmıştır. Miles ve Huberman’a (1994) göre güvenirliğin %80 ve üzerinde olması, araştırma iç güvenirliliği için yeterlidir. Verilerin temalara göre dağılımı noktasında eğitim bilimleri alanında uzman bir akademisyenden de görüş alınarak araştırma güvenirliliği artırılmaya çalışılmıştır. Son olarak araştırmanın çalışma grubunda yer alan öğretmenler, kelime ilişkilendirme testine kendi görüşlerini yansıtan samimi cevaplar vermeleri amacıyla, kişisel bilgilerinin araştırma haricinde başka bir amaç için kullanılmayacağı ve araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı konularında bilgilendirilmişlerdir.

### Bulgular

Bu bölümde öncelikle verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan temalara ilişkin bulgulara ve temaların branşlara göre durumuna kendi içlerinde ve karşılaştırmalı olarak yer verilmiştir. Devamında ise sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen kavramı ile ilişkilendirdikleri kelimeler kesme noktaları dikkate alınarak şekillerle sunulmuştur.

Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinden toplanan veriler analiz edildiğinde “öğretmen” kavramı ile ilişkilendirilen kelimeler on farklı tema altında toplanmıştır. Temalar ile temalar altında ilişkilendirilen kelimelerin sayısı ve tekrar edilme durumuna göre frekans ve yüzdelerine ilişkin bilgiler Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3.  
Öğretmen Kelimesi ile İlişkilendirilen Kelimelerin Temalara Göre Durumu

Temalar	Kelime Sayısı		Tekrar Sayısı	
	f	%	f	%
Eğitim-Öğretim	90	26,2%	638	33,8%
Karakter ve Kişilik Özellikleri	83	24,2%	406	21,5%
Milli ve Manevi Değerler	28	8,2%	323	17,1%
Aile	7	2,0%	147	7,8%
Zorluklar ve Olumsuzluklar	54	15,7%	133	7,0%
Doğa ve Çevre	22	6,4%	117	6,2%
Meslekler	22	6,4%	48	2,5%
Diğer	19	5,5%	35	1,9%
Eğlence	4	1,2%	22	1,2%
Beceri	14	4,1%	19	1,0%
<b>Toplam</b>	<b>343</b>	<b>100%</b>	<b>1888</b>	<b>100%</b>

Tablo 3'e göre sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenleri, öğretmen kavramı ile toplamda 343 farklı kelimeyi ilişkilendirmişlerdir. Bu kelimeler toplamda ise 1888 kez tekrar edilmiştir. İlişkilendirilen kelimelerin tekrar sayıları dikkate alındığında eğitim-öğretim teması ( $f=638$ ; %33,8) en fazla kelimenin tekrar edildiği tema olarak öne çıkmıştır. Bu temayı sırasıyla karakter ve kişilik özellikleri ( $f=406$ ; %21,5), milli ve manevi değerler ( $f=323$ ; %17,1), aile ( $f=147$ ; %7,8), zorluklar ve olumsuzluklar ( $f=133$ ; %7,0), doğa ve çevre ( $f=117$ ; %6,2), meslekler ( $f=48$ ; %2,5), diğer ( $f=35$ ; %1,9), eğlence ( $f=22$ ; %1,2) ve beceri ( $f=19$ ; %1,0) temaları takip etmiştir. Öğretmen kavramı ile ilişkilendirilen kelime sayısı dikkate alındığında ise eğitim-öğretim teması 90 farklı kelime ile en fazla kelimenin yer aldığı tema olmuştur. Eğlence teması ise 4 kelime ile en az kelimenin yer aldığı tema olmuştur. Ortaya çıkan kategoriler incelendiğinde çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin yarısından fazlası, öğretmen kavramını eğitim-öğretim ya da karakter ve kişilik özellikleri bağlamında ilişkilendirdikleri görülmektedir. Dikkat çeken bir diğer önemli bulgu ise aile temasının en az kelimenin ilişkilendirildiği ikinci tema olmasına karşın bu kelimelerin tekrar sayıları dikkate alındığında kelimeleri en fazla tekrar edilen dördüncü tema olmasıdır. Özellikle *anne* ve *baba* kelimelerinin katılımcılar tarafından en çok ilişkilendirilen kelimeler arasında yer alması bu durumun ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Çalışma grubunda yer alan sınıf öğretmenlerinin, öğretmen kavramı ile ilişkilendirdikleri kelimelerin temalara göre dağılımı Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4.  
Sınıf Öğretmenlerinin, Öğretmen Kavramı ile İlişkilendirdikleri Kelimelerin Temalara Göre Dağılımı

Temalar	Kelime Sayısı		Tekrar Sayısı	
	f	%	f	%
Karakter ve Kişilik Özellikleri	69	27,5%	302	25,4%
Eğitim- Öğretim	46	18,3%	256	21,5%
Milli ve Manevi Değerler	23	9,2%	253	21,3%
Aile	7	2,8%	112	9,4%
Doğa ve Çevre	20	8,0%	112	9,4%
Zorluklar ve Olumsuzluklar	34	13,5%	59	5,0%
Meslekler	22	8,8%	35	2,9%
Diğer	14	5,6%	24	2,0%
Eğlence	4	1,6%	20	1,7%
Beceri	12	4,8%	15	1,3%
<b>Toplam</b>	<b>251</b>	<b>100%</b>	<b>1188</b>	<b>100%</b>

Tablo 4 incelendiğinde, sınıf öğretmenlerinin, öğretmen kavramı ile toplamda 251 farklı kelimeyi ilişkilendirdikleri, bu kelimeleri ise toplamda 1188 kez tekrarladıkları görülmektedir. Sınıf öğretmenlerinin, “öğretmen” kavramı ile ilişkilendirdikleri kelimelerin temalara göre dağılımı incelendiğinde, en fazla kelimenin karakter ve kişilik özellikleri temasında ( $f=302$ ; %25,4) tekrar



edildiği anlaşılmaktadır. Bu temayı eğitim-öğretim ( $f=256$ ; %21,5) ve millî ve manevi değerler ( $f=253$ ; %21,3) temaları takip etmektedir. Bu üç tema aynı zamanda, sınıf öğretmenleri tarafından toplamda tekrar edilen kelimelerin üçte ikisinden fazlasını ihtiva etmektedir. Kelimelerin tekrar edilme sayılarına benzer olarak ilişkilendirilen kelime sayısının en fazla olduğu tema da karakter ve kişilik özellikleri ( $f=69$ ; %27,5) teması olmuştur.

Çalışma grubunda yer alan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğretmen kavramı ile ilişkilendirdikleri kelimelerin temalara göre dağılımı Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5.  
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Öğretmen Kavramı ile İlişkilendirdikleri Kelimelerin Temalara Göre Dağılımı

Tema	Kelime Sayısı		Tekrar Sayısı	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Eğitim- Öğretim	65	38,9%	382	54,6%
Karakter ve Kişilik Özellikleri	33	19,8%	104	14,9%
Zorluklar ve Olumsuzluklar	28	16,8%	74	10,6%
Milli ve Manevi Değerler	13	7,8%	70	10,0%
Aile	5	3,0%	35	5,0%
Meslekler	3	1,8%	13	1,9%
Diğer	11	6,6%	11	1,6%
Doğa ve Çevre	3	1,8%	5	0,7%
Beceri	4	2,4%	4	0,6%
Eğlence	2	1,2%	2	0,3%
<b>Toplam</b>	<b>167</b>	<b>100%</b>	<b>700</b>	<b>100%</b>

Tablo 5 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğretmen kavramı ile toplamda 167 farklı kelimeyi ilişkilendirdikleri, bu kelimeleri ise toplamda 700 kez tekrarladıkları görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, “öğretmen” kavramı ile ilişkilendirdikleri kelimelerin temalara göre dağılımı incelendiğinde, en fazla kelimenin eğitim-öğretim temasında ( $f=382$ ; %54,6) tekrar edildiği anlaşılmaktadır. Bu temayı karakter ve kişilik özellikleri ( $f=104$ ; %14,9), zorluklar ve olumsuzluklar ( $f=74$ ; %10,6) ve milli ve manevi değerler ( $f=70$ ; %10) temaları takip etmektedir. Bu dört tema aynı zamanda sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından toplamda tekrar edilen kelimelerin yüzde doksanı oluşturmaktadır. Kelimelerin tekrar edilme sayılarına benzer olarak ilişkilendirilen kelime sayısının en fazla olduğu tema da eğitim-öğretim ( $f=65$ ; %38,9) teması olmuştur.

Verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan temaların sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerine göre karşılaştırmalı durumu Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6.  
Temaların Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre Durumu

Kategoriler	Sınıf Öğretmenleri (138)			Sosyal Bilgiler Öğretmenleri (78)		
	Kelime Sayısı ( <i>f</i> )	Tekrar Sayısı <i>f</i>	%	Kelime Sayısı ( <i>f</i> )	Tekrar Sayısı <i>f</i>	%
Eğitim- Öğretim	46	256	40,1%	65	382	59,9%
Karakter ve Kişilik Özellikleri	69	302	74,4%	33	104	25,6%
Milli ve Manevi Değerler	23	253	78,3%	13	70	21,7%
Aile	7	112	76,2%	5	35	23,8%
Zorluklar ve Olumsuzluklar	34	59	44,4%	28	74	55,6%
Doğa ve Çevre	20	112	95,7%	3	5	4,3%
Meslekler	22	35	72,9%	3	13	27,1%
Diğer	14	24	68,6%	11	11	31,4%
Eğlence	4	20	90,9%	2	2	9,1%
Beceri	12	15	78,9%	4	4	21,1%
<b>Toplam</b>	<b>251</b>	<b>1188</b>	<b>63%</b>	<b>167</b>	<b>700</b>	<b>37%</b>

Tablo 6, sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmen kavramı ile ilişkilendirdikleri kelimelerin temalara göre dağılımını karşılaştırmalı olarak sunmaktadır. Tablo 6'nın yorumlanmasında çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin branşlara göre dağılımını göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere çalışmaya katılan öğretmenlerden 138'i sınıf, 78'i ise sosyal bilgiler öğretmenidir. Dolayısıyla ilişkilendirilen ve tekrarlanan kelime sayılarının sınıf öğretmenleri lehine daha fazla olması olağan karşılanabilir. Buna karşın Tablo 6'da irdelenmesi gereken önemli noktalar mevcuttur. İlk olarak, en fazla kelimenin ilişkilendirildiği ve tekrar edildiği tema olan eğitim-öğretim temasında sosyal bilgiler öğretmenleri, sınıf öğretmenlerine göre hem daha fazla kelime ilişkilendirmişler hem de ilişkilendirdikleri kelimeleri daha fazla tekrar etmişlerdir. Zorluklar ve olumsuzluklar temasında da sosyal bilgiler öğretmenlerinin ilişkilendirdikleri kelime sayısı sınıf öğretmenlerinden daha az olsa da bu kelimelerin tekrar edilme sayıları sınıf öğretmenlerinden daha fazladır. Bu iki durum sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine nazaran öğretmen kavramını daha çok eğitim-öğretim ve zorluklar ve olumsuzluklar bağlamında ele aldıklarını göstermektedir. Eğitim-öğretim teması, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ( $f=65$ ) ilişkilendirdikleri kelime sayısının sınıf öğretmenlerinden ( $f=46$ ) daha fazla olduğu tek tema olması açısından da önem taşımaktadır. Çalışma grubunun branşlara göre dağılımını göz önünde tutmak kaydıyla, millî ve manevî değerler, aile, doğa ve çevre, eğlence ve beceri temalarında sınıf öğretmenlerinin, ilişkilendirilen kelimelerin tekrar edilme oranı içindeki payı dörtte üçten fazladır. Bu durum doğa ve çevre ile eğlence temalarında daha belirgin şekilde görülmektedir.

Öğretmen kavramı ile ilişkilendirilen kelimelerin temalara göre dağılımı ve temaların branşlara göre durumu ele alındıktan sonra kesme noktalarına göre oluşturulan şekillere yer vermek konunun anlaşılabilirliği, bütünlüğü ve derinleştirilmesi açısından fayda sağlayacaktır.

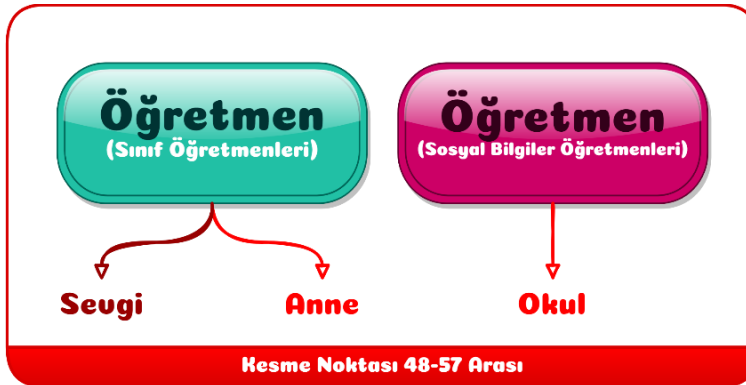
58 ve üstü sayıda tekrar eden kelimeler için oluşturulan kesme noktası aralığı Şekil 4'te sunulmuştur.



Şekil 4. Kesme Noktası 58 ve Yukarısı için Oluşturulan Kavram Ağı

58 ve üstü kesme noktası aralığında sınıf öğretmenleri tarafından, öğretmen kelimesi ile *sevgi* kelimesi ilişkilendirilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri ise bu aralıkta öğretmen kavramı ile herhangi bir kelimeyi ilişkilendirmemişlerdir.

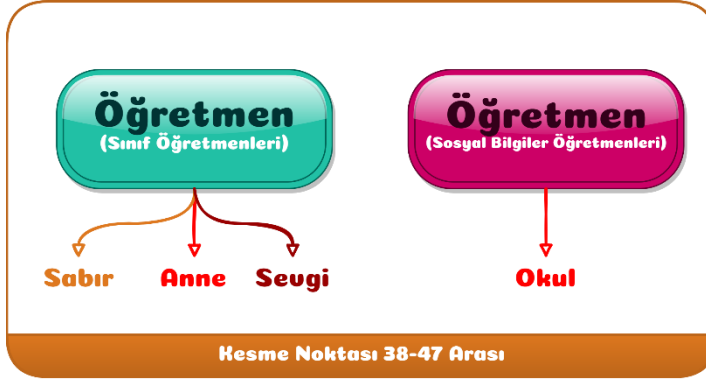
Kesme noktası 48-57 arası için oluşturulan kavram ağı Şekil 5'te sunulmuştur.



Şekil 5. Kesme Noktası 48-57 Arası için Oluşturulan Kavram Ağı

Kesme noktası 48-57 aralığında öğretmen kavramı ile sınıf öğretmenleri *anne* kelimesini ilişkilendirirken, sosyal bilgiler öğretmenleri *okul* kelimesini ilişkilendirmişlerdir. Dolayısıyla bu aralıkta her iki grup da ilgili kavrama yönelik birer kelime ilişkilendirmesi yapmıştır. Sınıf öğretmenleri öğretmen kavramının manevi ve duygusal yönüne yönelik bir ilişkilendirmede bulunurken; sosyal bilgiler öğretmenleri ise eğitim-öğretim sürecine yönelik bir ilişkilendirme yapmışlardır.

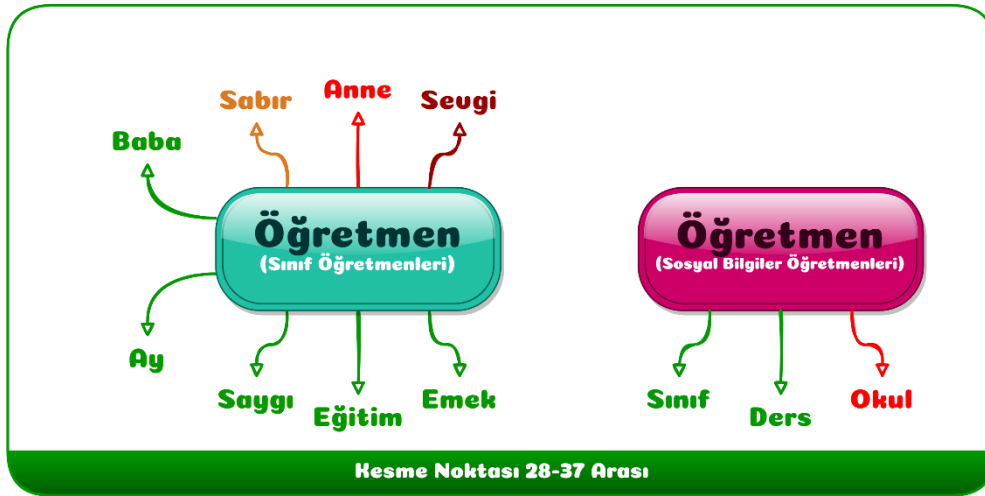
Kesme noktası 38-47 arası için oluşturulan kavram ağı Şekil 6'da sunulmuştur.



Şekil 6. Kesme Noktası 38-47 Arası için Oluşturulan Kavram Ağı

Kesme noktası 38-47 aralığında, öğretmen kavramı ile yalnızca sınıf öğretmenleri tarafından sabır kelimesi ilişkilendirilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından ise bu aralıkta bir ilişkilendirme yapılmamıştır. İki grubun ilişkilendirdikleri kelimeler arasında bir bağlantı ise henüz mevcut değildir.

Kesme noktası 28-37 arası için oluşturulan kavram ağı Şekil 7'de sunulmuştur.



Şekil 7. Kesme Noktası 28-37 Arası için Oluşturulan Kavram Ağı

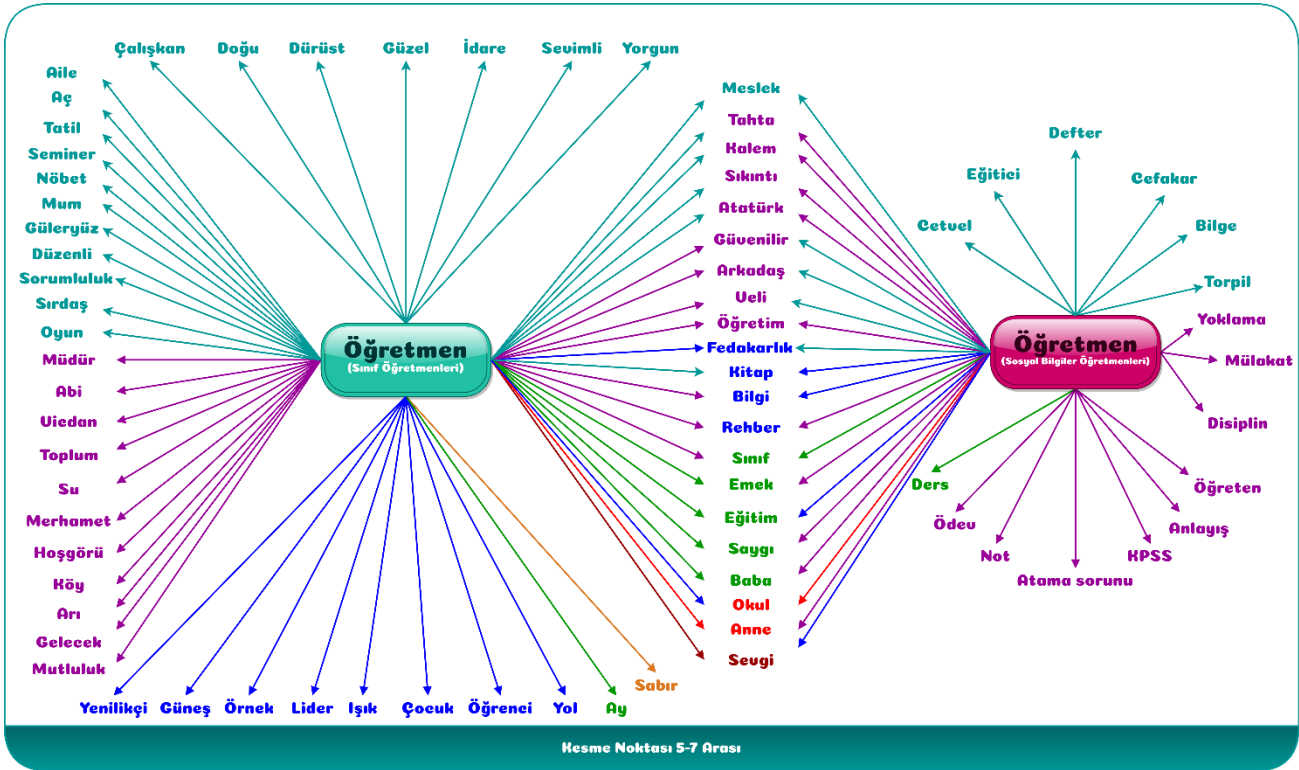
Kesme noktası 28-37 aralığında, sınıf öğretmenleri öğretmen kavramı ile; baba, ay, saygı, eğitim ve emek kelimelerini; sosyal bilgiler öğretmenleri ise; *sınıf* ve *ders* kelimelerini ilişkilendirmişlerdir. Görüldüğü gibi bu kesme noktası aralığına kadar sınıf öğretmenleri öğretmen kavramını farklı temalar bağlamında ele alıp ilişkilendirirken, sosyal bilgiler öğretmenleri öğretmen kavramını yalnızca eğitim-öğretim teması bağlamında ilişkilendirmişlerdir. Ayrıca 28-37 kesme noktası aralığına kadar iki grup arasında ilişkilendirme yapılan ortak bir kelime olmamıştır.

Kesme noktası 18-27 arası için oluşturulan kavram ağı Şekil 8'de sunulmuştur.



Kesme noktası 8-17 aralığında sınıf öğretmenleri “öğretmen” kavramı ile *mutluluk, öğretim, bilgi, veli, gelecek, arı, köy, hoşgörü, arkadaş, merhamet, su, güvenilir, toplum, vicdan, abi, müdür ve sınıf* kelimeleri olmak üzere 17 kelime ilişkilendirmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenleri ise *anne, ödev, not, KPSS, kalem, rehber, atama sorunu, Atatürk, saygı, tahta, anlayış, baba, öğreten, sıkıntı, emek, öğretim, disiplin, mülakat ve yoklama* kelimeleri olmak üzere 19 kelime ilişkilendirmişlerdir. Sınıf öğretmenleri tarafından önceki kesme noktası aralıklarında ilişkilendirilen *anne* (KN 48-57), *baba* (KN 28-37), *saygı* (KN 28-37), *emek* (KN 28-37) ve *rehber* (KN 18-27) kelimeleri sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından bu kesme noktası aralığında ilişkilendirilirken, sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından önceki kesme noktası aralıklarında ilişkilendirilen *sınıf* (KN 28-37) ve *bilgi* (KN 18-27) kelimeleri sınıf öğretmenleri tarafından bu kesme noktası aralığında ilişkilendirilmiştir. *Öğretim* kelimesi ise her iki grup tarafından da kesme noktası 8-17 aralığında ilişkilendirilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından bu kesme noktası aralığında ilişkilendirilen *sıkıntı* ve *atama sorunu* kelimeleri, öğretmen kavramı ile ilişkilendirilen olumsuz anlamdaki ilk kelimelerdir. Diğer bir ifadeyle sıkıntı ve atama sorunu kelimeleri, “öğretmen” kavramı ile en fazla ilişkilendirilen olumsuz kelimeler olmuştur.

Kesme noktası 5-7 arası için oluşturulan kavram ağı Şekil 10’da sunulmuştur.



Şekil 10. Kesme Noktası 5-7 Arası için Oluşturulan Kavram Ağı<sup>1</sup>

Kesme noktası 5-7 aralığında sınıf öğretmenleri öğretmen kavramı ile; *Atatürk, kitap, oyun, sıkıntı, sırdaş, sorumluluk, düzenli, güler yüz, kalem, mum, nöbet, seminer, tatil, aç, aile, çalışkan, doğu, dürüst, güzel, idare, meslek, sevimli, tahta ve yorgun* kelimeleri olmak üzere 24 kelime ilişkilendirmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenleri ise; *meslek, torpil, veli, bilge, cefakâr, defter, eğitici, arkadaş, cetvel, fedakârlık ve güvenilir* kelimeleri olmak üzere 11 kelime ilişkilendirmişlerdir. Sınıf öğretmenleri tarafından önceki kesme noktası aralıklarında ilişkilendirilen *fedakârlık* (KN 18-27), *veli* (KN 8-17), *arkadaş* (KN 8-17) ve *güvenilir* (KN 8-17) kelimeleri sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından bu kesme noktası aralığında ilişkilendirilirken, sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından önceki kesme noktası aralıklarında ilişkilendirilen *kitap* (KN 18-27), *Atatürk* (KN 8-17), *sıkıntı* (KN 8-17), *kalem* (KN 8-17) ve *tahta* (KN 8-17) kelimeleri sınıf öğretmenleri tarafından bu kesme noktası

<sup>1</sup> Normal şartlarda 1-7 şeklinde olması gereken kesme noktasının 5-7 şeklinde belirlenmesinin nedeni şekillerdeki okunabilirliği ve anlaşılabilirliği sağlamaktır.

aralığında ilişkilendirilmiştir. *Meslek* kelimesi ise her iki grup tarafından da kesme noktası 5-7 aralığında ilişkilendirilmiştir.

5-7 ve 58 ve üstü aralığındaki kesme noktaları genel olarak değerlendirildiğinde öğretmen kavramı ile sınıf öğretmenlerinin 60; sosyal bilgiler öğretmenlerinin ise 37 farklı kelime ilişkilendirdikleri görülmektedir. Her iki grubun ortak olarak ilişkilendirdikleri kelime sayısı ise 21'dir. Diğer bir ifadeyle çalışma grubunda yer alan öğretmenler, öğretmen kavramı ile 76 farklı kelimeyi en az beş defa ilişkilendirmişlerdir.

### Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde, araştırma verilerinin analizi sonucunda elde edilen bulgular alanyazında yer alan benzer çalışmaların sonuçları ile tartışılarak ele alınmış ve çalışma sonuçlarından hareketle önerilerde bulunulmuştur.

Araştırmaya katılan sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenleri, “öğretmen” kavramı ile 343 farklı kelimeyi ilişkilendirmişler ve bu kelimeleri toplamda 1888 kez tekrar etmişlerdir. Katılımcılar tarafından ilişkilendirilen 343 farklı kelimedenden 177'si sınıf öğretmenleri tarafından, 97'si ise sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından ilişkilendirilmiştir. Her iki branş tarafından da ortak olarak ilişkilendirilen kelime sayısı ise 69'dur. İlişkilendirilen kelimelerin analiz edilmesi sonucunda ise on farklı tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar şu şekildedir: *Eğitim-öğretim* (%33,8), *karakter ve kişilik özellikleri* (%21,5), *millî ve manevi değerler* (%17,1), *aile* (%7,8), *zorluklar ve olumsuzluklar* (%7), *doğa ve çevre* (%6,2), *meslekler* (%2,5), *diğer* (%1,9), *eğlence* (%1,2) ve *beceri* (%1). Temalar incelendiğinde, öğretmenlerin mesleklerine yönelik değerlendirmeleri öncelikle eğitim-öğretim, karakter ve kişilik özellikleri ve millî ve manevi değerler temalarında yoğunlaşmıştır. Araştırmada, katılımcıların geneli tarafından “öğretmen” kavramı ile en çok ilişkilendirilen kelimeler; *sevgi* ( $f=81$ ), *okul* ( $f=75$ ) ve *anne* ( $f=71$ ) kelimeleri olmuştur. Katılımcıların “öğretmen” kavramı ile ilişkilendirdikleri kelimelerin tekrar sayıları dikkate alındığında yedi kesme noktası aralığı ortaya çıkmıştır. 58 ve üstü kesme noktası aralığında bir, 48-57 kesme noktası aralığında iki; 38-47 kesme noktası aralığında bir; 28-37 kesme noktası aralığında yedi; 18-27 kesme noktası aralığında 15; 8-17 kesme noktası aralığında 35 ve 5-7 kesme noktası aralığında ise 34 farklı kelime ilişkilendirilmiştir.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri, “öğretmen” kavramını daha çok *karakter ve kişilik özellikleri*, *eğitim- öğretim* ve *millî ve manevi değerler* temaları bağlamında değerlendirmişlerdir. Öyle ki bu üç tema sınıf öğretmenleri tarafından ilişkilendirilen kelimelerin üçte ikisinden fazlasını içermektedir. Koç (2014) tarafından sınıf öğretmeni adaylarının, öğretmen ve öğretmenlik mesleği kavramlarına yönelik metaforik algılarını belirlemek amacıyla hazırlanan çalışma sonuçları da katılımcıların öğretmenlik mesleğine ilişkin benzer görüşler ortaya koyduğunu göstermektedir. Koç'un (2014) çalışmasında öğretmen kavramına ilişkin ortaya çıkan metaforlar 8 kategori altında toplanmıştır. Bu kategorilerde öğretmen kavramının özellikle kişilik ve karakter özellikleri bağlamında ele alındığı görülmüştür. Sınıf öğretmenlerinin “öğretmen” kavramı ile en fazla ilişkilendirdikleri kelimeler; *sevgi* ( $f=63$ ), *anne* ( $f=54$ ), *sabır* ( $f=45$ ), *baba* ( $f=36$ ), *ay* ( $f=32$ ), *saygı* ( $f=31$ ), *eğitim* ( $f=29$ ) ve *emek* ( $f=28$ ) kelimeleri olmuştur. Koç (2014) tarafından sınıf öğretmeni adaylarının, öğretmen ve öğretmenlik mesleği kavramlarına yönelik metaforik algılarını belirlemek amacıyla hazırlanan çalışma sonuçları da özellikle sevgi ve anne kelimeleri açısından benzerlik göstermektedir. Belirtilen çalışmada katılımcılar tarafından belirtilen birçok metaforun bu çalışmanın katılımcıları tarafından da ifade edildiği görülmüştür.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğu, “öğretmen” kavramını *eğitim-öğretim*, *karakter ve kişilik özellikleri* ve *zorluklar ve olumsuzluklar* temaları bağlamında değerlendirmişlerdir. Bu üç tema sosyal bilgiler öğretmenlerinin “öğretmen” kavramı ile ilişkilendirdikleri kelimelerin beşte dördünü içermektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin “öğretmen” kavramı ile en fazla ilişkilendirdikleri kelimeler; *okul* ( $f=49$ ), *ders* ( $f=33$ ), *sınıf* ( $f=30$ ), *bilgi* ( $f=21$ ), *eğitim* ( $f=19$ ), *kitap* ( $f=18$ ) ve *sevgi* ( $f=18$ ) kelimeleri olmuştur. Atabek-Yiğit ve Balkan-Kıyıcı'nın (2019) çalışmalarında öğretmen adaylarının öğretmen metaforlarında özellikle aile, arkadaş, anne, hoşgörü, örnek, rehber, sabırlı, saygı, sevgi ve şefkat gibi kişilik özelliklerini ön plana çıkarması bu çalışmanın sonuçlarını desteklediğini göstermektedir. Benzer bir şekilde Kadioğlu-Ateş ve Kadioğlu (2008) öğretmen adaylarının gözünden ideal bir öğretmenin hangi özelliklere sahip olmasını gerektiğini

araştırmıştır. Elde edilen sonuçlarla özellikle ideal bir öğretmenin sabırlı, hoşgörülü, toleranslı, adil, bilgili ve iyi eğitilmiş olması gerektiği ortaya konulmuştur.

Verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan temalar ve öğretmen kavramı ile ilişkilendirilen kelimeler incelendiğinde bazı çıkarımlarda bulunmak mümkündür. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri, sosyal bilgiler öğretmenlerine göre mesleklerine karşı daha duygusal ve samimi bir yaklaşıma sahiptir. Sınıf öğretmenlerine göre öğretmen, yalnızca bir uzmanlık mesleği olarak öğretmen değildir. Öğretmen, öğrencinin aynı zamanda sevgi dolu annesi, babası, yolunu aydınlatan rehberi, ayı ve güneşidir. Buna karşın sosyal bilgiler öğretmenleri, öğretmenliğin daha çok eğitim-öğretim boyutuna dikkat çekmişlerdir. “Öğretmen” kavramı ile sınıf öğretmenlerinin en çok ilişkilendirdikleri kelimelerin sevgi, anne ve sabır; sosyal bilgiler öğretmenlerinin ise okul, ders ve sınıf kelimeleri olması bu çıkarımı desteklemektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında sınıf öğretmenlerinin hitap ettiği yaş gurubu gereği öğrenci ve öğretmenlerin birbirlerine daha bağlı ve sevgi dolu bir ilişki içinde olmalarının etkili olduğu söylenebilir. Bunun yanında normal şartlarda sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretmenlerinin aksine derslerini yalnızca bir sınıftaki öğrencilerle ortaokul kademesine kadar yürütmesi öğrencilerle olan ilişkilerinin daha kuvvetli olmasına neden olmaktadır.

Veriler üzerinde vurgulanması gereken diğer önemli bir nokta ise branşların temalara göre dağılımındaki durumdur. Çalışma grubunda yer alan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sayısı (%36,1;  $f=78$ ) sınıf öğretmenlerinin sayısından (%63,9;  $f=138$ ) azdır. Buna rağmen sosyal bilgiler öğretmenleri, eğitim-öğretim ile zorluklar ve olumsuzluklar temalarında sınıf öğretmenlerine göre ilişkilendirdikleri kelimeleri daha fazla tekrar etmişlerdir. Sayıca daha az olmalarına karşın temalarda ortaya çıkan bu dağılım önem arz etmektedir. Yukarıda sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim-öğretim temasına yönelik ilişkilendirdikleri kelimelerin fazlalığından söz edilmişti. Ancak zorluklar ve olumsuzluklar temasında da sosyal bilgiler öğretmenleri sınıf öğretmenlerine göre daha fazla sayıda kelime tekrar etmişlerdir. Örneğin *sıkıntı* kelimesi sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından on, sınıf öğretmenleri tarafından yedi; *torpil* kelimesi sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından yedi, sınıf öğretmenleri tarafından iki kez tekrar edilmiştir. *Atama sorunu* kelimesi ise sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından 13 kez tekrarlanırken sınıf öğretmenleri bu kelimeyi “öğretmen” kavramı ile hiç ilişkilendirmemiştir. Dolayısıyla sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine kıyasla mesleklerine yönelik daha fazla zorluk ve olumsuzlukla karşılaştıklarını söylemek mümkündür. Ayrıca bu bulgu sosyal bilgiler öğretmenlerinin atama süreçlerinde daha fazla zorluk ve sıkıntı yaşadıklarını, bu durumun da onların zihinlerindeki “öğretmen” algısını olumsuz etkilediğini göstermektedir. Sosyal bilgiler öğretmeni olarak atanmanın zorluğu literatürdeki bazı çalışmalarda da vurgulanmıştır. Örneğin Baysan, Ercan ve Öztürk’ün (2011) çalışmalarında Türkiye’deki sosyal bilgiler öğretmenlerinin istihdam sorununu farklı açılardan ele alarak tartışmışlardır. Buna göre özellikle 2000’li yıllardan itibaren yan alanı Türkçe olan Türkçe öğretmenliği mezunlarının, tarih ve coğrafya öğretmenliği mezunları ile formasyon belgesi alan tarih ve coğrafya bölümü mezunlarının sosyal bilgiler kadrolarını uzun yıllar işgal ettiklerini; sonraki süreçlerde ise yeni açılan eğitim fakülteleriyle beraber sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü sayısının daha çok arttığını ve zamanla önemli bir mezunlar yığını oluştuğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte sosyal bilgiler öğretmeni atama kontenjanlarının düşük olması ve Türkiye genelinde sosyal bilgiler öğretmeni açığı için önemli sayıda ücretli öğretmen çalıştırılması bu mezunlar ordusunun erimesini güçleştirmekte ve zamanla bu bölümün atama süreciyle ilgili olumsuz bir algı oluşmaktadır.

Verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan temalara göre toplamda en fazla tekrar edilen kelimeler şu şekildedir: Eğitim-öğretim temasında *okul*, *eğitim* ve *sınıf*; karakter ve kişilik özellikleri temasında *emek*, *rehber* ve *yol*; milli ve manevi değerler temasında *sevgi*, *sabır* ve *saygı*; aile temasında *anne*, *baba* ve *abi*; zorluklar ve olumsuzluklar temasında *sıkıntı*, *atama sorunu* ve *torpil*; doğa ve çevre temasında *ay*, *güneş* ve *arı*; meslekler temasında *meslek*, *memur* ve *danışman*; diğer temasında *toplum*, *güzel* ve *ilk aşk*; eğlence temasında *oyun*, *tatil* ve *eğlence*; beceri temasında *donanımlı*, *çok yönlü düşünen* ve *dilini iyi konuşan* ( $f=2$ ). Literatür incelendiğinde “öğretmen” metaforunu ele alan çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Örneğin Atabek-Yiğit ve Balkan-Kıyıcı’nın (2019) öğretmen adaylarıyla yaptıkları metafor çalışmasının sonucunda sınıf öğretmenliğinde öğrenim gören katılımcılar “öğretmen” kavramını en çok “öğrenci, okul ve sevgi”

kavramları ile; sosyal bilgiler öğretmenliğinde öğrenim gören katılımcıların ise “öğretmen” kavramını en fazla “okul ve öğrenci” kavramları ile ilişkilendirdikleri belirlenmiştir. Benzer bir şekilde Günay’ın (2015) öğretim elemanlarıyla, Yılmaz Göçen ve Yılmaz (2013), Ocak ve Gündüz’ün (2006), Yalçın-Wells’in (2015), Alım, Şahin ve Meral’in (2018) öğretmen adaylarıyla; Ateş (2016) ve Ertürk’ün (2017) ise ilkokul ve ortaokul öğrencileriyle yaptıkları çalışmalarda da belirlenen farklı kategori ve temalar altında “öğretmen” kavramı için aile, anne, baba, usta ve rehber gibi metaforların sıklıkla kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak bu araştırmada sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin “öğretmen” kavramına yönelik bilişsel yapı ve algılarının genel itibarıyla olumlu olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte bazı sosyal bilgiler öğretmenlerinin “öğretmen” kavramına yönelik sıkıntı, torpil ve atama sorunu gibi zihinsel çağrışımlarının ise daha çok münferit olduğunu; ancak bu görüşü bildiren öğretmenlerde böyle bir algı oluşmasında atama süreçlerinde yaşanan zorlukların etkili olmuş olma ihtimalini vurgulamak gerekir. Bu çalışma Samsun ilinde görev yapan toplam 216 sınıf ve sosyal bilgiler öğretmeniyle sınırlıdır. Ayrıca veri toplama aracı olarak sadece KİT’in kullanılması ortaya çıkan sonuçlar açısından bir sınırlılık olarak görülebilir. Her ne kadar KİT’ler, genel görüş ve algıyı pratik bir şekilde ortaya koyan etkili araçlar olsa da KİT’leri destekleyen farklı araç ve tekniklerle daha zengin verilerin toplanması ve literatüre kazandırılması tavsiye edilebilir.

### **Lisans Bilgileri**

e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi’nde yayınlanan eserler Creative Commons Atıf ticari olmayan 4.0 uluslar arası lisansı ile lisanslanmıştır.

### **Copyrights**

The works published in e-Kafkas Journal of Educational Research are licensed under a Creative Common Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

### **Etik Beyannameesi**

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında belirtilen kurallara uyulduğunu ve “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirini gerçekleştirmediğimizi beyan ederiz. Aynı zamanda yazarlar arasında çıkar çatışmasının olmadığını, tüm yazarların çalışmaya katkı sağladığını ve her türlü etik ihlalinde sorumluluğun makale yazarlarına ait olduğunu bildiririz.

#### **Etik Kurul İzin Bilgileri**

Etik kurul adı: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araş. Etik Kurul Kararları

Etik kurul karar tarihi: 26.11.2021

Etik kurul belgesi sayı numarası: 2021-901



### Kaynakça

- Alım, M., Şahin, İ. F., & Meral, E. (2018). Coğrafya öğretmen adaylarının (pedagojik formasyon) öğretmen kavramına ilişkin algıları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(2), 1113-1127. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/494429>
- Aslan, S. (2013). Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin “öğretmen” kavramı ile ilgili algılarının metaforik incelenmesi. *Turkish Studies*, 8 (6), 43-59. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4599>
- Atabek-Yiğit, E., & Balkan-Kıyıcı, F. (2019). Öğretmen Adaylarının Öğretmen Algısı. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [MSKU Journal of Education]*, 6(1), 20-39. <https://doi.org/10.21666/muefd.460666>
- Ateş, T. Ö. (2016). Öğrencilerin öğretmen ve okul metaforları. *International Journal of Contemporary Educational Studies*, 2 (1), 78-93. <https://dergipark.org.tr/en/pub/intjces/issue/25669/270730>
- Aydın, İ. S., & Pehlivan, A. (2010). Türkçe öğretmeni adaylarının “öğretmen” ve “öğrenci” kavramlarına ilişkin kullandıkları metaforlar. *Turkish Studies*, 5 (3), 818-842. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1465>
- Bahar-Güner, Ö., Tunca, N., Alkın-Şahin, S., & Oğuz, A. (2015). Öğretmen adaylarının öğretmen eğitimcisine ilişkin metaforik algıları. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(4), 419-444. <http://dx.doi.org/10.14527/pegegog.2015.023>
- Bahar, M., Johnstone, A. H., & Sutcliffe, R.G. (1999). Investigation of students' cognitive structure in elementary genetics through word association tests. *Journal of Biological Education*, 33(3), 134-141. <https://doi.org/10.1080/00219266.1999.9655653>
- Balbağ, M. (2018). Fen bilgisi öğretmen adaylarının hız ve sürat kavramlarına ilişkin bilişsel yapıları: Kelime ilişkilendirme testi (KİT) uygulaması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(38-47), s. 40-41. <https://doi.org/10.14582/DUZGEF.1875>
- Baltacı, A., & Coşkun, M. K. (2018). Din dersi öğretmenlerine yönelik öğretmen algısı ölçeğinin geliştirilmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 1450-1473. <https://doi.org/10.26466/opus.444349>
- Baysan, S., Ercan, B., & Öztürk, A. (2011). Türkiye’de öğretmen yetiştirmede istihdam sorunu: sosyal bilgiler öğretmenliği örneği. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 131-154.
- Beauchamp, C., & Thomas, L. (2009). Understanding teacher identity: an overview of issues in the literature and implications for teacher education. *Cambridge Journal of Education*, 39, 175-189. <https://doi.org/10.1080/03057640902902252>
- Bogdan, R. C., & Biklen, S. K. (2007). *Qualitative research for education* (5th ed). Pearson Education.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (4), 693-712.
- Çermik, H., Doğan, B., & Şahin, A. (2010). Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih sebepleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28), 201-212.
- Çulha-Özbaş, B. (2012). Sosyal bilgiler öğretmeni olarak, ben kimim? Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki kimliklerine yönelik görüşlerinin metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Turkish Studies*, 7 (2), 821-838. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.3151>
- Demirkaya, H. & Ünal, O. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sözleşmeli öğretmenlik uygulamasına yönelik görüşlerinin incelenmesi. *International Journal of Social Science Research*, 6(1), 24-37.
- Demirtaş, H., Cömert, M., & Özer, N. (2011). Öğretmen adaylarının özyeterlik inançları ve öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 96-111.
- Ertürk, R. (2017). İlkokul öğrencilerinin “öğretmen” kavramına ilişkin metaforik algıları. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 1-15. <https://doi.org/10.19160/ijer:285232>
- Günay, R. (2015). Eğitim fakültesinde görevli öğretim elemanlarının yapılandırmacı öğretmen algıları. *İlköğretim Online*, 14 (3), 845-861. <http://dx.doi.org/10.17051/io.2015.51550>
- Güneş, H., & Gözüm, A. İ. C. (2013). İlköğretimde işlenen ekoloji konusunun 10. sınıf öğrencilerin ekosistem ekolojisi konusundaki hazırbulunuşluk düzeyleri üzerindeki etkisinin saptanmasında kelime ilişkilendirmenin kullanılması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 252-264.

- Kadioğlu-Ateş, H., & Kadioğlu, S. (2018). Identifying the qualities of an ideal teacher in line with the opinions of teacher candidates. *European Journal of Educational Research*, 7(1), 103-111. <https://doi.org/10.12973/eu-jer.7.1.103>
- Kagoda, A. M., & Ezati, B. A. (2014). Secondary school Teachers' Perception of "teacher Professional Development": A case study of teachers from five Districts of Uganda. *Journal of Teacher Education and Educators*, 3(2), 185-202.
- Kapıkıran, A. (2003). Okul öncesi öğretmenlerde tükenmişliğin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4 (13), 73-78.
- Keskin, E., & Örgün, E. (2015). Kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla sürdürülebilir turizm olgusunun kavramsal analizi Ürgüp örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 3(1), 30-40.
- Koç, E. S. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen ve öğretmenlik mesleği kavramlarına ilişkin metaforik algıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (1), 47-72. <http://doi:10.17679/inuefd.79408>
- Koyun, C., Kangalgil, M., & Demirhan, G. (2007, Kasım 2-3). Ankara ili merkez ilçelerindeki ilköğretim okullarında görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyum düzeylerinin saptanması ve karşılaştırılması, 5. *Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (ss. 80-87), Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Köç, A., & Ünal, O. (2018). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2023 eğitim vizyonuna yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 1(2), 65-79.
- Leblebici, D. N., & Kılıç, M. (2004). *İçerik analizi*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları
- Liu, X. S., & Meyer, J. P. (2005). Teachers' perceptions of their jobs: a multilevel analysis of the teacher follow-up survey for 1994—95. *Teachers College Record*, 107 (5), 985-1003. <https://doi.org/10.1177/016146810510700504>
- Mahiroğlu, A. (2012). Öğretmenlik mesleği ve öğretmen yetiştirmede gelişmeler ve yenilikler (7. Baskı). Ö. Demirel & Z. Kaya (Eds.), *Eğitim Bilimine Giriş* içinde (ss. 373-419). Pegem Akademi.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis* (second edition). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Miller, D. T., & Ross, M. (1975). Self-serving biases in the attribution of causality: Fact or fiction? *Psychological Bulletin*, 82, 213–225. <https://doi.org/10.1037/h0076486>
- Nikitina, L., & Furuoka, F. (2008). A language teacher is like ... : Examining Malaysian students' perceptions of language teacher through metaphor analysis. *Electronic Journal of Foreign Language Teaching*, 5 (2), 192-205.
- Ocak, G., & Gündüz, M. (2006). Eğitim fakültesini yeni kazanan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine giriş dersini almadan önce ve aldıktan sonra öğretmenlik mesleği hakkındaki metaforlarının karşılaştırılması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 293-310.
- Özbek, R. (2007). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde kişisel, ekonomik ve sosyal faktörlerin etkililik derecesine ilişkin algıları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (1), 145-159.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Sage Publications, inc.
- Pehlivan, Z. (2010). Beden eğitimi öğretmen adaylarının fiziksel benlik algıları ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının analizi. *Eğitim ve Bilim*, 35 (156), 126-141.
- Pektaş, M., & Kıldan, A. O. (2009). Farklı branşlardaki öğretmen adaylarının "öğretmen" kavramı ile ilgili geliştirdikleri metaforların karşılaştırılması. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 271-287.
- Saban, A. Koçbeker, B. N., & Saban, A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6(2), 461-522.
- Singh, O. P., & Singh, S.K. (2016). A study on the attitude of primary school teachers towards teaching profession in Varanasi district of Uttar Pradesh. *International Journal of Advanced Research in Management and Social Sciences*, 5 (8), 119-129.

- Stinebrickner, T. R. (1998). An empirical investigation of teacher attrition. *Economics of Educational Review*, 17, 127–136. [https://doi.org/10.1016/S0272-7757\(97\)00023-X](https://doi.org/10.1016/S0272-7757(97)00023-X)
- Strauss, A., & Corbin, J. (1997). *Grounded theory in practice*. Thousand Oaks, Sage.
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon Yayınları.
- Turhan, M., & Yaraş Z. (2013). Öğretmen ve öğrencilerin öğretmen, disiplin, müdür, sınıf kuralları, ödül ve ceza kavramlarına ilişkin metafor algıları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(23), 129-145.
- Yalçın-Wells, Ş. (2015). Görsel sanatlar öğretmeni adaylarının öğretmen ve sanatçı algısına ilişkin metafor analizi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(3), 160-175.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., Ünal, A., & Çelik, M. (2011). Öğretmen kavramına ilişkin öğretmen, yönetici ve müfettiş algılarının analizi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2(8), 92-109.
- Yılmaz, F., Göçen, S., & Yılmaz, F. (2013). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algıları: Bir metaforik çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 151-164.
- Yin, R. (2003). *Case study research: Design and methods*. Thousand Oaks: Sage.

## Extended Summary

### Introduction

It is important to examine the perceptions of "teacher" and "teaching profession" of teachers, who are in an important position in educating new generations and building society. Because of its nature, it is not possible to limit teachers only to the professional qualifications. Teachers' affective perceptions of themselves and their profession are also important in their success or productive work. From this point of view, this study aims to reveal the cognitive perceptions of classroom and social studies teachers about the concept of "teacher" through the word association test (WAT). When the literature is examined, there are studies that examine the perception of "teacher" or the perception of teaching profession of teachers working in different branches and students studying at different levels. However, in these studies, it is noteworthy that the perception of teachers is examined through metaphors to a great extent, and it is also carried out mostly with pre-service teachers. Especially, studies investigating the perception of "teacher" of social studies teachers at secondary school level and classroom teachers at primary school level are quite limited. No other study has been found in the literature, which deals with teachers' perceptions of "teacher" through WAT. In this respect, the research can be considered original. It is thought that revealing the "teacher" perception of the teachers who personally perform the teaching profession and having clues about the factors that create this perception can contribute to the attempts to protect and increase the prestige of the profession in question, to improve its conditions.

### Method

In this study, which aims to reveal the cognitive structures of classroom and social studies teachers regarding the concept of "teacher", a holistic multiple-state design (Type III) was preferred from the qualitative research methods. In the holistic multi-case design, each situation examined was handled holistically in itself and then these situations were evaluated by comparing them with each other (Yıldırım & Şimşek, 2018). In the study, the cognitive structures of classroom and social studies teachers regarding the concept of teacher were first examined within themselves and then were evaluated comparatively. Therefore, it was deemed appropriate to prefer the holistic multiple-state design in the study.

The study group of the research consists of 216 teachers working in various public schools in Samsun. 138 of these teachers (90 female, 48 male) are classroom teachers; 78 of them (41 female, 37 male) are social studies teachers. The word association test (WAT) prepared by the researchers was used as a data collection tool in the study. In the word association test form distributed to the teachers, the concept of "teacher" was written 10 times in a row and a space was left for the teachers to fill out next to each teacher statement. After informing the researcher about how to fill in the form, the forms were distributed to the teachers. After the teachers wrote down the first words that came to mind, the forms were collected back. Descriptive analysis and content analysis were preferred in the analysis of the data. In the stage of creating the frequency tables of the study, descriptive analysis was used in the creation of categories and content analysis was used in the classification of words according to categories.

### Conclusion, Discussion and Recommendations

Classroom and social studies teachers participating in the research associated the concept of "teacher" with 343 different words and repeated these words 1888 times in total. Of the 343 different words associated by the participants, 177 were associated by classroom teachers and 97 by social studies teachers. The number of words associated with both branches was 69. As a result of the analysis of the associated words, ten different themes emerged. These themes were as follows: Education (33.8%), character and personality traits (21.5%), national and spiritual values (17.1%), family (7.8%), difficulties and negativities (% 7), nature and environment (6.2%), occupations (2.5%), other (1.9%), entertainment (1.2%) and skill (1%). When the themes were examined, the evaluations of the teachers regarding their professions were primarily in the themes of education, character and personality traits, and national and moral values. In the research, the words most associated with the concept of teacher by the general participants; love (f=81), school (f=75) and mother (f=71). Considering the number of repetitions of the words that the participants associated with the concept of

teacher, seven breakpoint intervals emerged. One was in the 58 and above breakpoint range, two was in the 48-57 breakpoint range; one was in the 38-47 breakpoint range; seven was in the 28-37 breakpoint range; 15 was in the 18-27 breakpoint range; 35 different words were associated in the 8-17 cut-off point range and 34 different words were in the 5-7 cut-off point range.

Classroom teachers participating in the research evaluated the concept of teacher mostly in the context of character and personality traits, education and training, and national and moral values. The majority of social studies teachers who participated in the research evaluated the concept of teacher in the context of education, character and personality traits, and difficulties and negativities. Classroom teachers participating in the research had a more emotional and sincere approach to their profession than social studies teachers did. The social studies teachers, on the other hand, associated negative words more with the concept of "teacher" compared to the classroom teachers.

As a result, in this study, it was determined that the cognitive structure and perceptions of classroom and social studies teachers towards the concept of "teacher" were generally positive. On the other hand, some social studies teachers' mental connotations about the concept of "teacher" such as distress, favoritisms and assignment problem are more individual; however, it should be emphasized that the difficulties experienced in the assignment process affect the perception of teachers who express this opinion. This study is limited to a total of 216 classroom and social studies teachers working in Samsun. In addition, the use of only WAT as a data collection tool can be seen as a limitation in terms of the results. Although WATs are effective tools that put forward the general view and perception in a practical way, it can be recommended to collect richer data and bring them to the literature with different tools and techniques that support WATs.

## Ek-1

## Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin, öğretmen kavramı ile ilişkilendirdikleri kelimeler ve kelimelerin temalar ve branşlara göre dağılımı

Eğitim-Öğretim Teması							
İlişkilendirilen Kelime	T. S.	S. Öğ.	S. B. Öğ.	İlişkilendirilen Kelime	T. S.	S. Öğ.	S. B. Öğ.
Okul	75	26	49	Gelişim	2	2	0
Eğitim	48	29	19	Karne	2	0	2
Sınıf	38	8	30	Materyal	2	0	2
Bilgi	35	14	21	Nesiller	2	2	0
Ders	33	0	33	Öğretmenler Odası	2	0	2
Çocuk	28	24	4	Power Point	2	0	2
Kitap	25	7	18	Ses	2	0	2
Öğrenci	25	25	0	Sıra	2	0	2
Öğretim	24	15	9	Sistem	2	0	2
Veli	21	14	7	Sosyal	2	0	2
Kalem	20	6	14	Sözleşmeli	2	2	0
Not	17	1	16	Yönetici	2	2	0
Ödev	17	0	17	Alan	1	0	1
Tahta	17	5	12	Belirli Gün ve Haftalar	1	1	1
KPSS	16	1	15	Bilim	1	1	0
Öğreten	14	4	10	Dokunmak	1	1	0
İdare	8	5	3	Drama	1	1	0
Müdür	8	8	0	Eğitim Sistemi	1	0	1
Mülakat	8	0	8	Etkinlik	1	1	0
Yoklama	8	0	8	Kalabalık	1	1	0
Plan	7	4	3	Kazanım	1	0	1
Defter	6	0	6	Konu Anlatımı	1	0	1
Eğitici	6	0	6	Kopya	1	0	1
Nöbet	6	6	0	Kural	1	0	1
Okumak	6	4	2	Kütüphane	1	1	0
Seminer	6	6	0	Maaş	1	0	1
Cetvel	5	0	5	Masa	1	0	1
Atama	4	4	0	MEBBİS	1	1	0
Eğitmen	4	4	0	Mezun	1	0	1
Takım Elbise	4	1	3	Ödül	1	0	1
Yazma	4	4	0	Öğretmenlik Uygulaması	1	0	1
MEB	3	0	3	Performans	1	0	1
Program	3	0	3	Proje	1	0	1
Puan	3	1	2	Resmiyet	1	0	1
Sabah 8 Akşam 5	3	0	3	Saat	1	0	1
Sendika	3	2	1	Soru	1	0	1
Sözlü	3	0	3	Tarih	1	1	0
Sunum	3	0	3	Tek Sıra	1	0	1
Tebeşir	3	2	1	Teknoloji	1	1	0
Yapılandırıcılık	3	3	0	Teneffüs	1	0	1
24 Kasım	2	0	2	Ünite	1	1	0
Beyaz Önlük	2	0	2	Yazılı	1	0	1
Branş	2	0	2	Yeni Nesil	1	0	1
E-Okul	2	0	2	Yetiştirme	1	1	0
Evrak	2	2	0	Yıllık	1	1	0

T. S.: Tekrar Sayısı

S. Öğ.: Sınıf Öğretmenleri

S. B. Öğ.: Sosyal Bilgiler Öğretmenleri

Karakter ve Kişilik Özellikleri Teması							
İlişkilendirilen Kelime	T. S.	S. Ög.	S. B. Ög.	İlişkilendirilen Kelime	T. S.	S. Ög.	S. B. Ög.
Emek	37	28	9	Öngörülü	2	1	1
Rehber	37	23	14	Sosyal	2	2	0
Yol	26	26	0	Tecrübe	2	0	2
Örnek	23	19	4	Üreten	2	2	0
Lider	22	20	2	Adil	1	1	0
Işık	20	20	0	Aitlik Duygusu	1	1	0
Yenilikçi	20	20	0	Akılcı	1	1	0
Arkadaş	15	10	5	Aktif	1	1	0
Güvenilir	14	9	5	Asık Surat	1	0	1
Anlayış	11	1	10	Aydınlatan	1	1	0
Disiplin	11	3	8	Barışçıl	1	0	1
Sırdaş	10	7	3	Ciddiyet	1	0	1
Çabalayan	7	3	4	Çağdaş	1	1	0
Bilge	6	0	6	Duyarlı	1	0	1
Çalışkan	6	5	1	Duygu	1	1	0
Dürüst	6	5	1	Eğitim Aşkı	1	0	1
Düzenli	6	6	0	Geleceğe Bakan	1	1	0
Güler Yüz	6	6	0	Geveze	1	1	0
Mum	6	6	0	Hakim Kişi	1	0	1
Yardımsever	6	4	2	Hayalperest	1	1	0
İlgili	5	4	1	Hedef	1	0	1
Sevimli	5	5	0	Hümanist	1	1	0
Vefakar	5	2	3	İnanç	1	1	0
Değer Verme	4	4	0	İnsancıl	1	1	0
Önem	4	4	0	İtaatkar	1	0	1
Sinirli	4	0	4	Kandil	1	1	0
Umut	4	1	3	Kanka	1	0	1
Dinleyen	3	3	0	Koca Yürekli	1	1	0
İdol	3	1	2	Konuşkan	1	1	0
İyilik	3	3	0	Koruyucu	1	1	0
Mücadeleci	3	3	0	Kucaklayıcı	1	1	0
Samimiyet	3	3	0	Mantıklı	1	1	0
Beceri	2	2	0	Motivasyon	1	1	0
Cesaretli	2	0	2	Öncü	1	1	0
Dost	2	2	0	Özgün	1	1	0
Fener	2	1	1	Prensip	1	1	0
Gülümseme	2	2	0	Sahiplenme	1	1	0
Hoşgörülü	2	0	2	Sakin	1	1	0
İçtenlik	2	2	0	Sığınak	1	1	0
İdealist	2	2	0	Tarafsızlık	1	1	0
Model	2	2	0	Zeki	1	1	0
Ölçülü	2	2	0				

Milli ve Manevi Değerler Teması							
İlişkilendirilen Kelime	T. S.	S. Öğ.	S. B. Öğ.	İlişkilendirilen Kelime	T. S.	S. Öğ.	S. B. Öğ.
Sevgi	81	63	18	Vatan	4	0	4
Sabır	49	45	4	Özgürlük	3	3	0
Saygı	44	31	13	Değer	2	0	2
Fedakarlık	25	20	5	Kutsallık	2	1	1
Atatürk	20	7	13	Paylaşmak	2	2	0
Mutluluk	17	16	1	Şehit	2	0	2
Gelecek	15	13	2	Aybüke Öğretmen	1	0	1
Hoşgörü	11	11	0	Başarı	1	1	0
Merhamet	10	10	0	Eşitlik	1	1	0
Vicdan	9	9	0	Etik	1	1	0
Sorumluluk	7	7	0	Hazine	1	1	0
Azim	4	4	0	Kıymetli	1	1	0
Şefkat	4	0	4	Maneviyat	1	1	0
Temizlik	4	4	0	Sadakat	1	1	0

Aile Teması							
İlişkilendirilen Kelime	T. S.	S. Öğ.	S. B. Öğ.	İlişkilendirilen Kelime	T. S.	S. Öğ.	S. B. Öğ.
Anne	71	54	17	Abla	4	3	1
Baba	46	36	10	Kardeş	3	3	0
Abi	12	8	4	Yuva	3	3	0
Aile	8	5	3				

Zorluklar ve Olumsuzluklar Teması							
İlişkilendirilen Kelime	T. S.	S. Öğ.	S. B. Öğ.	İlişkilendirilen Kelime	T. S.	S. Öğ.	S. B. Öğ.
Sıkıntı	17	7	10	Doğu Görevi	1	0	1
Atama Sorunu	13	0	13	En Ücra Köşede Görev Yapan	1	0	1
Torpil	9	2	7	Engel	1	1	0
Cefakar	8	2	6	Fakir	1	0	1
Yorgun	6	5	1	Fazla Mesai	1	1	0
Aç	5	5	0	Göz Yaşı	1	0	1
Dayak	4	0	4	Hep Suçlu	1	1	0
Zorunlu Hizmet	4	2	2	Hortum	1	0	1
Ceza	3	0	3	Hüsran	1	0	1
Eş Nakil Sorunu	3	0	3	İşsizlik	1	0	1
Geçim Sıkıntısı	3	1	2	Karmaşa	1	1	0
Uykusuzluk	3	0	3	Kayı	1	0	1
Yıpranma	3	2	1	Kıskançlık	1	1	0
Zorluk	3	3	0	Komik Zam	1	1	0
Az Maaş	2	2	0	Köle	1	1	0
Ezilen	2	2	0	Kredi	1	1	0
Hakaret	2	2	0	Küçük Düşme	1	0	1
İmkansızlık	2	1	1	Mağdur	1	1	0
Kıymeti Bilinmeyen	2	0	2	Mazlum	1	1	0
Korku	2	0	2	Norm Fazlası	1	1	0
Stres	2	2	0	Otur Sıfır	1	0	1
Terör	2	0	2	Sahipsiz	1	1	0
Yuvasız	2	2	0	Sopa	1	0	1
Artık Değer Görmeyen	1	1	0	Şiddet	1	1	0
Aşağılayıcı Laflar	1	1	0	Tokat	1	0	1
Borç	1	1	0	Umutsuzluk	1	1	0
Çekememezlik	1	1	0	Yorucu	1	1	0



Doğa ve Çevre Teması							
İlişkilendirilen Kelime	T. S.	S. Ög.	S. B. Ög.	İlişkilendirilen Kelime	T. S.	S. Ög.	S. B. Ög.
Ay	32	32	0	Meyve Ağacı	2	2	0
Güneş	18	18	0	Rüzgar	2	2	0
Arı	12	12	0	Yıldız	2	2	0
Köy	12	12	0	Dağ Köyü	1	0	1
Su	10	10	0	Dünya	1	1	0
Doğu	5	5	0	Fidan	1	1	0
Çiçek	4	3	1	Gökyüzü	1	1	0
Doğu Anadolu	3	0	3	Güvercin	1	1	0
Yağmur	3	3	0	Pamuk	1	1	0
Deniz	2	2	0	Şelale	1	1	0
Gökkuşuğu	2	2	0	Toprak	1	1	0

Meslekler Teması							
İlişkilendirilen Kelime	T. S.	S. Ög.	S. B. Ög.	İlişkilendirilen Kelime	T. S.	S. Ög.	S. B. Ög.
Meslek	12	5	7	Bekçi	1	1	0
Memur	5	2	3	Çoban	1	1	0
Danışman	4	1	3	Doktor	1	1	0
Kırtasiyeci	3	3	0	Hemşire	1	1	0
Bahçıvan	2	2	0	Kaptan	1	1	0
Hizmetli	2	2	0	Marangoz	1	1	0
Pilot	2	2	0	Muhtar	1	1	0
Psikolog	2	2	0	Müzikçi	1	1	0
Ressam	2	2	0	Polis	1	1	0
Temizlikçi	2	2	0	Sanatçı	1	1	0
Amele	1	1	0	Tamirci	1	1	0

Diğer Teması							
İlişkilendirilen Kelime	T. S.	S. Ög.	S. B. Ög.	İlişkilendirilen Kelime	T. S.	S. Ög.	S. B. Ög.
Toplum	9	9	0	Meclis	1	0	1
Güzel	5	5	0	Millet	1	0	1
İlk Aşk	4	3	1	Seçim	1	0	1
Değişim	2	2	0	Soba	1	0	1
Araba	1	0	1	Spor	1	0	1
Beden	1	1	0	Statü	1	1	0
Çay	1	0	1	Uçak	1	0	1
Gözlük	1	0	1	Unutulmazlık	1	1	0
Hayal Gücü	1	1	0	Vazo	1	0	1
Kıskanılan	1	1	0				

Eğlence Teması							
İlişkilendirilen Kelime	T. S.	S. Ög.	S. B. Ög.	İlişkilendirilen Kelime	T. S.	S. Ög.	S. B. Ög.
Oyun	7	7	0	Eğlence	4	3	1
Tatil	7	6	1	Tiyatro	4	4	0

Beceri Teması							
İlişkilendirilen Kelime	T. S.	S. Öđ.	S. B. Öđ.	İlişkilendirilen Kelime	T. S.	S. Öđ.	S. B. Öđ.
Donanımlı	3	2	1	Farklılıklara Hazır Olma	1	1	0
Çok Yönlü Düşünen	2	1	1	İřbirlikli	1	1	0
Dilini İyi Konuşan	2	2	0	Kendini Geliřtiren	1	1	0
Vizyon	2	2	0	Kendini Tanıyan	1	1	0
Aktarma Becerisi	1	0	1	Özgüven	1	1	0
Araştırıcı	1	0	1	Sorgulayıcı	1	1	0
Düşünen	1	1	0	Yetenek Avcısı	1	1	0